jaargang 13, nr. 3, september 2017, prijs los nummer € 3,–

Vredesspiraal

Kwartaalmagazine van de vereniging *Kerk en Vrede*

Met onder meer in dit nummer:

- Pelgrimeren tijdens vredesweek
- Vrede in Myanmar: een lange weg
- De profetische functie van de kerk

In dit nummer

3 ***Peter van Helden***
Afspraak

4 ***Margreet Hogeterp***
Pelgrimeren tijdens de vredesweek

6 ***Wendela de Vries***
Column

7 ***Annelies Klinefelter***
Geweldloos samenleven: oefenen in de kerk

8 ***Margreet Hogeterp***
Bezoek aan Irak

10 ***Yosé Höhne-Sparborth***
Column Over vluchtelingen

11 ***Saskia Kunst***
Vrede en democratie in Myanmar: een lange weg

14 ***Annelies Klinefelter***
Paulus en Lucas op Lesbos

16 ***Margreet Hogeterp***
Vrede door mindfulness?

17 ***Henk Wesseling***
Een Jihad van liefde

19 ***Margreet Hogeterp***
Nora Asrami op Vrouwensynode

20 ***Mark Akkerman***
EU en NAVO:
Kassa voor de wapenindustrie

22 ***Margreet Hogeterp***
Vredesnieuws

24 ***Harry Pals***
Onsteek dan een vlam

25 ***Arie de Bruijn***
De gezongen vredegroet

26 ***Bram Grandia***
Schreeuw om tegenspraak

28 ***Agenda***

Net voor het ter perse gaan van dit nummer, bereikte ons het bericht dat onze eindredacteur tot vorig jaar, Lambert van Gelder, onverwacht na een val was overleden. In december of via de website zullen wij zijn werk voor de Vredesspiraal nog memoreren.

Colofon

'*Vredesspiraal*' is het kwartaalblad van Kerk en Vrede, de landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid.

De naam 'Vredesspiraal' is mede in het kader, van een 'war on terror' met een (nog steeds) voortgaande geweldsspiraal, als tegenhanger gekozen om de weg de andere kant op te wijzen. Het alom heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen – moet weerlegd en ontzenuwd worden.

Redactie
Mark Akkerman, Jan Anne Bos, Héleen Broekema, Arie de Bruijn, Rob van Essen, Margreet Hogeterp (eindred.), Leen van den Herik, Yosé Höhne-Sparborth. Met medewerking van de Theologische werkgroep Kerk en Vrede.

Kerk en Vrede
Kerk en Vrede is een landelijke vereniging van mensen die binnen en buiten de kerken actief zijn voor ontwapening en geweldloosheid. Het alom heersende geloof in geweld – ook binnen de kerken nog niet overwonnen– moet weerlegd en ontzenuwd worden.

Abonnement
Als u het werk van Kerk en Vrede onderschrijft en wilt steunen, meld u dan aan als lid of donateur. Leden betalen tenminste € 40,– per jaar, inclusief een abonnement op Vredesspiraal en een aantal keren per jaar een ledenbrief.
Een abonnement zonder lidmaatschap kost € 15,– per jaar.
Losse nummers € 3,– excl. porto

Illustraties: tenzij anders vermeld: ©Kerk en Vrede
IBAN: NL74 INGB 0000 4353 82

Adres
Kerk en Vrede Vredesspiraal
Postbus 1528, 3500 BM Utrecht
tel. 030–2316666
info@kerkenvrede.nl *of*
a.debruijn@kerkenvrede.nl
www.kerkenvrede.nl
facebook.com/kerkenvrede
twitter.com/kerkenvrede

Druk Narratio, Gorinchem

Afspraak

Ik heb met mezelf een afspraak gemaakt.
Ik heb met mezelf afgesproken dat ik zal blijven geloven.
Al nemen de aanvallen toe en dreigt ook voor mij het cynisme en het ongeloof.
Ik zal blijven geloven, ook als de boosheid mij intimideert en bang maakt, ook als de haat toeneemt en de oorlog dreigt.
Ik zal blijven geloven in de waarde en de rijkdom van de vreemdeling en het vreemde in ons midden, de gastvreemdeling, die mij zegent in weerwil van mijzelf.

Ik heb met mezelf afgesproken om trouw te blijven aan de inzet voor vrede die zich vertaalt naar concrete daden van verzoening, bruggen slaan, begrip kweken, ruimte zoeken voor wie anders is, grenzen trekken tegen alles wat die vrede bedreigt, een halt toeroepen aan wie de anderen vergeet of overschreeuwt.

Ik heb met mezelf afgesproken te blijven hopen dat het gesprek, de dialoog met respect en bereidheid om te leren - gevoerd wordt, dat het sacrament van het gesprek zijn heilzame werking zal doen, van oog tot oog, van hart tot hart, van mens tot mens.

Ik heb met mezelf een afspraak gemaakt, om in het spoor van Mozes en Boeddha, Jezus en Mohammed, van Gandhi, King en Mandela, Charles de Foucault en Daoud Nassar van Tent of Nations, met volharding de weg te gaan van de meeste weerstand, de weg te gaan van vrede en gerechtigheid om te beginnen met mijzelf, in mijzelf, het tegengaan van angst en haat en makkelijke antwoorden.

Ik sprak tot mijzelf en maakte een afspraak voor de toekomst van deze stad, dit land, de mensheid, of die nu woont in Turkije of Nederland, India of Afrika, Marokko, Eritrea of Syrië, Amerika of Korea Noord en Zuid: te willen blijven zoeken naar een taal die verbindt. Die ogen opent voor wat niemand ziet: de mens als medemens, en God in en om die mens heen.

Dat heb ik met mezelf afgesproken. En jullie wil ik vragen om mij aan die afspraak te houden. Dank je wel.

(Toespraak door Peter van Helden in Den Bosch tijdens week tegen racisme, maart 2017)

Wandelen met je ziel

Margreet Hogeterp

Sinds 2015 organiseert PAX samen met de Raad van Kerken in Nederland op verschillende plaatsen een Walk of Peace. Een wandeling die de start van de Vredesweek markeert (die van 16 tot en met 24 september gehouden wordt met het thema 'De kracht van verbeelding'). Deze vredeswandeling wordt dit jaar op minstens zes verschillende plaatsen in Nederland gelopen.

In 2013 kwam de Wereldraad van Kerken bij elkaar in Busan (Zuid-Korea). Tijdens deze bijeenkomst riep de Wereldraad de lidkerken wereldwijd op tot het samen verder optrekken in een Pelgrimage van Gerechtigheid en Vrede in de komende zeven jaren tot de volgende Assemblee. De aanleiding tot deze oproep lag bij het thema van het decennium ervóór: 'Geweld niet Gewild' (Decade to Overcome Violence), waaruit geconstateerd werd dat kerken zich nog duidelijker zouden moeten inzetten voor rechtvaardige vrede in deze gebroken wereld vol van onrecht en oorlog. Vandaar de oproep tot een Pelgrimage van Gerechtigheid en Vrede.

Naar binnen en naar buiten

Vredeswandelingen hebben in de vredesbeweging een lange geschiedenis, maar ook een toekomst. Wandelen, pelgrimeren, is populairder dan ooit. Het is een weg naar binnen, naar ons innerlijk en de stilheid in onszelf. Het zet aan tot reflectie: "Wie ben ik?" en: "Kan ik vrede vinden in mijzelf"? De pelgrimage zet in beweging, het is uiteindelijk een weg van verandering. Het is tegelijk een weg naar buiten, met aandacht voor mensen die leven in een gewelddadig conflict. Het heeft aandacht voor verschillende beelden en dromen van een vreedzame samenleving. De ontmoeting met de ander speelt hierbij een belangrijke rol, bijvoorbeeld met medewandelaars of met mensen die je tegenkomt onderweg. Zo kan de wandeling een ervaring zijn van zoeken naar confrontatie met én ontmoeting van vrede die verbindt. Met de Walk of Peace wordt ook in herinnering geroepen dat christenen wel worden aangeduid als 'mensen van de weg'. Het gaat er hierbij om wat het betekent om gelovige te zijn vandaag de dag. En om elkaar te bemoedigen op de haltes onderweg. "Want wat is pelgrimeren anders dan

wandelen met je ziel, kijken met je innerlijk oog, luisteren met je hart, en zo het geheim van het leven op het spoor komen." (Jeroen Gooskens).

Verbinding met Vredesweek
In 2015 organiseerde vredesbeweging PAX samen met de Raad van Kerken een Walk of Peace in Nederland, waarbij Den Haag de primeur had. De verbinding met de Vredesweek is een logische: de Walk of Peace kan gebruikt worden als start van de Vredesweek of als afsluiting ervan en het thema van de Vredesweek kan dienen als thema voor activiteiten onderweg. Er is bewust gekozen voor een Engelse term, om daarmee verbinding te maken met andere nationaliteiten, de internationale vredesbeweging en de internationale pelgrimage van gerechtigheid en vrede.

Grotere Vredesbeweging
De politieke betekenis van de Walk of Peace is er in de eerste plaats door haar manifestatie als een wandeling van diversiteit waaraan iedereen mag meedoen. Het is een wandeling langs pleinen, kerken, moskeeën, scholen en kunstcentra. In de tweede plaats is de Walk of Peace uitermate geschikt om de lokale politiek erbij te betrekken door middel van toespraken en deelname. Ten derde willen PAX en de Raad van Kerken deze activiteiten van bezinning met een wens tot goed samenleven bundelen en meenemen in haar stem naar de Nederlandse overheid. Immers vind er op vele plaatsen in Nederland een Walk of Peace plaats. Een lokale Walk of Peace is onderdeel van een grotere vredesbeweging die laat zien waartoe burgers in staat zijn die vrede en recht willen. Samen wordt een signaal van inclusiviteit en verlangen naar verbinding en vrede afgegeven naar de samenleving én naar de politiek.

Zelf meedoen aan een Walk of Peace?
De Walk of Peace wordt in 2017 onder andere georganiseerd in Vlaardingen, Enschede, Bussum-Naarden, Naaldwijk, Zoetermeer en Leeuwarden. Voor de vredesorganisatie in Naaldwijk is het niet de eerste keer dat ze meedoen. "Tijdens deze wandeling zullen we met elkaar, vanuit alle kleuren, in gesprek gaan over wat vrede voor ieder van ons betekent en wat we samen kunnen doen om de wereld een beetje mooier te maken. Op deze manier hopen we al wandelend dichterbij elkaar en elkaars levensbeschouwing te komen."

Stuur een e-mail naar info@paxvoorvrede.nl, onder vermelding van "Walk of Peace" als je zelf een Walk of Peace wilt organiseren. Kijk voor tijden en meer plaatsen bij de agenda op www.vredesweek.nl. Op deze site kun je ook terecht voor onder andere het downloaden van de handleiding voor een Walk of Peace, de Vredeskrant en de liturgiekrant Pax Vieren (met liturgische bouwstenen voor vieringen tijdens de Vredesweek).

Bron: www.vredesweek.nl

Oorlog een natuurverschijnsel?

Wendela de Vries

Sommige mensen schijnen te denken dat oorlog een natuurverschijnsel is. En als je tegen oorlog protesteert doen ze alsof je dom en naïef bent. "De mens is van nature geneigd tot oorlog" heet het dan. Wat niet waar is, maar zelfs al zou het waar zijn: de mens heeft geleerd om allerlei natuurlijke neigingen te kanaliseren en te richten. Zoiets heet beschaving.

Bovendien: het is dus niet waar. Oorlog is gewapend geweld in georganiseerd verband. Dat gaat heel wat verder dan een natuurlijke neiging tot conflict en agressie. Daar is een hoop voorbereiding en planning voor nodig. Daar is niets natuurlijks aan: dat gaat gepaard met kille berekening: hoeveel mag de oorlog ons kosten? Hoeveel slachtoffers kan de publieke opinie aan? Hoeveel wapens kunnen we ons veroorloven? Tomahawk raketten, zoals bijvoorbeeld gebruikt in de Libië-oorlog in 2011, kosten 1,4 miljoen dollar per stuk. Daarvan zijn er in in die oorlog minstens 160 afgeschoten. Dat doet een regering niet even als reactie op een natuurlijke impuls. Overigens zal het niemand verbazen dat de aandelenkoers van het wapenbedrijf Raytheon, dat de Tomahaws maakt, in 2011 omhoog schoot.

Belang bij oorlog

Oorlog is geen natuurverschijnsel. Maar conflicten zijn wel onlosmakelijk verbonden met de menselijke samenleving. En zijn en blijven altijd belangentegenstellingen die tot frictie leiden. Maar die hoef je niet op te lossen met georganiseerd gewapend geweld. Daar zijn ook andere methoden voor. Ik zei het al, dat heet beschaving.
Waarom dan toch al die oorlog? Het is duidelijk dat er veel groeperingen belang hebben bij oorlog.

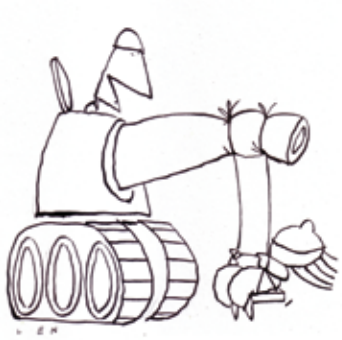
Oorlog is een manier om je macht te verstevigen. Verzin een externe vijand die je van alles de schuld kan geven: succes verzekerd. Oorlog is ook een manier om de baas te spelen. De militaire uitgaven van de Verenigde Staten bedroegen in 2015 meer dan een derde van alle militaire uitgaven ter wereld. Tel daarbij de militaire uitgaven van de andere NAVO landen en je zit ver over de helft van alle militaire uitgaven. De militaire uitgaven van Rusland bedroegen in dat jaar 4 procent van het wereldtotaal. Het is mij een raadsel hoe je dan kan denken dat Rusland een bedreiging voor ons vormt. Poetin is bepaald geen lieve jongen, maar hij zou wel gek zijn als hij die overbewapende NAVO ging aanvallen.

Geld verdienen

En oorlog is natuurlijk een manier om geld te verdienen. De wapenindustrie is niet de enige drijvende kracht achter oorlogshitserij, maar laten we zo zeggen: ze zijn zeker geen remmende factor. In 2015 verstrekte Europa voor 31,5 miljard euro aan wapenexportvergunningen, alleen al naar het Midden-Oosten. Het Midden-Oosten was daarmee op nieuw de belangrijkste exportbestemming voor Europese wapens.
Duidelijk is, dat er vele, vele, vele malen meer geld, aandacht en menselijk vernuft wordt besteed aan oorlogsvoorbereiding dan aan het voorkomen van conflicten, en voorkomen dat conflicten uitbarsten in gewapend geweld.
Wie er eigenlijk vooral belang hebben bij vrede zijn wij, de burgers. En dan vooral de kinderen. Daarom is het goed dat er vredesbijeenkomsten georganiseerd worden, waarbij gezocht wordt naar manieren om vrede te bevorderen.

Deze column is overgenomen van www.stopwapenhandel.org

column

Stop Wapenhandel doet onderzoek en voert actie tegen wapenexport en wapenindustrie. Ons werk is mogelijk dankzij giften en donaties. Help ons met een gift op rekening NL.11.TRIO.0390.407.380 tnv Stop Wapenhandel, Amsterdam

Stop Wapenhandel

Geweldloos Samenleven: oefenen in de kerk

Annelies Klinefelter

De kerkelijke gemeenschap is bij uitstek een geschikte plaats om geweldloos samenleven te oefenen.We zijn immers geroepen om in de voetsporen van Jezus verdraagzaamheid, respect en vergeving uit te stralen. Tegelijk weten we maar al te goed dat ook een kerkelijke gemeenschap niet zonder vlek en rimpel is. Hoe kunnen we stappen zetten op weg naar geweldloos samenleven in de kerk?

Geweldloos samenleven begint met het bespreekbaar maken van een onenigheid of probleem. Laat dat niet tussen u en mede-kerkgenoten in staan, maar zoek samen, liefst met een onpartijdige derde als gespreksleider, naar de oorzaak van het probleem.
Luister naar elkaar en hoor niet alleen de feiten, maar ook en vooral de emoties die opgeroepen worden. Vraag niet alleen 'waar gaat het over' en 'hoe is het zo ver gekomen', maar vraag vooral 'hoe voelt u zich in deze situatie'. Het respectvol omgaan met elkaars gevoelens kan leiden tot het willen en kunnen nadenken over mogelijke oplossingen.

Gevoelswoorden

Vraag om te herhalen wat de ander heeft gezegd en luister naar de gevoelswoorden. Het zijn juist de gevoelswoorden die de diepte van het geraakt zijn tevoorschijn doen komen, wat de menselijkheid laat zien. Vanuit deze menselijkheid kunnen pijn, verdriet, woede en angst gedeeld worden.
Soms kan samen huilen verlichting brengen. Het tonen en verdragen van elkaars pijn kan de sleutel tot de oplossing brengen. Het meest ultieme moment is wanneer men elkaar kan vergeven voor de aangedane pijn, verdriet of welke negatieve gevoelens dan ook, en oude koeien in as mogen opgaan.

In een kerkelijke setting kan gebruik worden gemaakt van gebed, stilte, het lezen van teksten als de partijen daarom vragen of er open voor staan. Soms kan het delen van brood en wijn als afsluitend ritueel gedaan worden.

Spelregels

Neem bij het bespreken van onenigheid en problemen de volgende spelregels in acht:

- Partijen moeten eruit willen komen.
- Partijen moeten zich veilig voelen bij de onpartijdige derde.
- Partijen moeten respectvol met elkaar willen omgaan.
- Partijen moeten de vertrouwelijkheid van de gesprekken respecteren.
- Partijen moeten bereid zijn 'met de billen bloot' te gaan.
- Partijen moeten de verantwoordelijkheid nemen voor hun daden, uitspraken.
- Partijen gaan akkoord met mogelijke financiële verplichtingen om de gesprekken te laten plaats vinden.

VLUCHTELINGENPROJECT KIRKUK, NOORD-IRAK

"We kunnen toch niet niks doen"

Margreet Hogeterp

Kerk en Vrede heeft al sinds 2002 via Yosé Höhne Sparborth contacten met bisschop Mirkis in Kirkuk, Noord-Irak. Hij zorgt er met zijn kerk voor dat 700 vluchtelingen worden opgevangen en kunnen studeren. Afgelopen jaar is er gezocht naar verbreding van dit contact en in april reisden er drie vertegenwoordigers van verschillende organisaties uit Utrecht met Yosé mee naar Noord-Irak. "Even voelen dat je niets meer hebt dan een bed waarop je kan liggen, zitten en waar je je tas onder kunt schuiven."

Het is geen kwestie van 'Ben je christen of moslim', maar: dit is het probleem en daar gaan we aan werken.

"Eén van de dingen die me in positieve zin opviel tijdens mijn bezoek aan Irak, was de manier waarop groepen met elkaar proberen een weg vooruit te vinden." Aan het woord is Erik Borgman die vanuit de Dominicaanse Familie in Utrecht mee ging naar Kirkuk."We gingen natuurlijk naar een aantal projecten die dat expliciet in hun doelstelling hebben, maar ook bij ander groepen viel het me op."
Hij vervolgt: "Ook de moslims waarmee wij contact hadden zijn sterk gericht op verbinden in plaats van strijd voeren. Men is er heel erg op uit om er voor te zorgen dat het geen tweede Syrië wordt, waar iedereen vindt dat de beste oplossing zou zijn dat de rest gewoon niet zou bestaan. Die wil om met anderen te willen werken vond ik opmerkelijk"

Praktisch in de omgang

Zijn reisgenoot Gerrit Jan Westerveld, vertegenwoordiger van de rooms-katholieke parochie in Utrecht, meent: "Ik denk dat bisschop Mirkis ons iets te vertellen heeft over een zekere vanzelfsprekendheid waarmee mensen van verschillende religieuze achtergronden met elkaar omgaan. Hij is heel praktisch in de omgang met zijn buren. Het is geen kwestie van 'Ben je christen of moslim', maar: dit is het probleem en daar gaan we aan werken. Zo heeft hij 700 studenten onder zijn hoede voor wie veel brood nodig is. Zijn oplossing: een pand kopen en een bakkerij beginnen. Zodoende kan hij niet alleen de studenten te eten geven, maar heeft hij daarnaast ook nog een bron van inkomsten. Hij vertelde ook dat op een bepaalde plek een bron was ontdekt. Na contact met de gemeente heeft hij nu vergunningen om daar een carwash te beginnen. Dit soort praktische wijsheid, in een situatie die heel beklemmend is voor iedereen, daar heb ik grote bewondering voor."

Schokkende verhalen

Tijdens hun verblijf in Irak hebben de vertegenwoordigers veel verschillende plekken bezocht, waaronder een bezoek aan een zelfgebouwde school, diverse bouwprojecten, een ziekenhuis, en een Syrisch vluchtelingenkamp.
Het meest spectaculair vond Borgman de nacht die

Ook islamitische leraren op een christelijke school

hij doorbracht in een studentenhuis. “Dan zie je echt hoe ze leven, niet alleen maar de geïdealiseerde versie. De studenten zijn erg open en vertellen veel. Ze willen graag gezien worden in hun strijd om te overleven. Je hoort schokkende verhalen die we ook vanuit voormalig Joegoslavië kennen: dat mensen dertig jaar naast elkaar gewoond hebben en dat moslimburen zich van de ene op de andere dag tegen de christenen keren. Maar er zijn ook tegenovergestelde verhalen: dat buren geprobeerd hebben het huis vast te houden of de auto hebben verstopt. Zoals altijd: op de grond is de situatie toch altijd aanzienlijk genuanceerder dan in de schema's van de pers. Veel van de studenten willen weg, naar het buitenland. Ik heb het daar met Mirkis nog over gehad en die zei: ‘Het maakt niet zoveel uit wat zij zelf denken of willen, de meesten zullen hier toch gewoon blijven, want ze kunnen helemaal niet weg. En ook al gaan ze wel weg, dan is wat ze hier leren nog steeds van waarde.’ Dat vind ik ook een buitengewoon verstandige opmerking: dat je iets doet wat goed is omdat het goed is, niet als onderdeel van een groot plan dat om allerlei redenen misschien niet uitkomt.”

Ontheemd raken

Ook Westerveld vond het verblijf in het studentenhuis een hele ervaring. “Even kon ik voelen wat het betekent het om ontheemd te raken. Dat je niets meer hebt dan een bed waarop je kan liggen, zitten en waar je je tas onder kunt schuiven. Deze mensen zijn dolgelukkig; dit is voor hen zo’n kans: ze hebben een plek waar ze rustig kunnen zitten en iets kunnen doen. Want in die kampen is er voortdurend reuring: families die op elkaars lippen zitten, kleine kinderen die jengelen. Onder zulke omstandigheden kun je niet studeren. Mirkis biedt deze mensen weer perspectief op hun eigen toekomst, ongeacht hun achtergrond: yezidisch, christen, moslim; ze zitten allemaal samen in een huis en moeten het onder dat dak op een heel praktisch niveau met elkaar rooien. Verschillende jongens gaven ook aan: dit is voor mij als een familie; het voelt als thuis. Ze willen echt niet allemaal weg. Herhaaldelijk hoorde ik: dit is mijn land! Hier wil ik leven! Weggaan doe je niet zomaar. Je gaat weg op het moment dat je geen uitzicht meer hebt. Dan moet er heel wat gebeurd zijn.”

Zorgelijk perspectief

Voor Arie Nico Verheul, die namens het Utrechts Platform voor Levensbeschouwing en Religie (UPLR) meereisde, was het bezoek aan het vluchtelingenkamp bij Sulaymaniyah met 7000 Syrische vluchtelingen iets wat veel indruk maakte. Verheul: “Het perspectief van deze mensen baart me wel grote zorgen. De berichten uit Syrië stemmen erg somber. En als IS eenmaal verdwenen is, wat is dan de toekomst van Irak: gaat het uiteenvallen? We hebben een gesprek gehad met een Koerdische

Vluchtelingenbarakken in Suleimaniya

leider van een moskee die onderstreepte hoe belangrijk hij het vindt dat christenen en moslims samen opgroeien en samen aanwezig blijven in het land. Maar dat zijn dingen die niet vanzelf gaan."

Ouwehoercultuur

"Wat ik bijzonder vond is dat opvang echt door burgers zelf gebeurt", zegt Verheul. "Het is niet iets dat vanuit de staat geregeld wordt. Dat is een groot verschil met hier. Je kunt zeggen: ze hebben daar dezelfde cultuur en taal, dat praat makkelijker en dat zal ook wel, maar aan de andere kant denk ik wel eens: onze overheid vertrouwt haar eigen burgers niet zo geweldig als het gaat om integratie."
Borgman vult aan: "Mensen in Irak zitten de hele tijd met elkaar aan de telefoon of zijn bezig met overleggen en dingen regelen voor elkaar. Het is een ouwehoercultuur, maar wel in de goede zin van het woord. Men probeert vooruit te gaan en sommige dingen lukken daardoor. Dat vind ik indrukwekkend: dat mensen dat vol blijven houden vanuit een nuchtere basishouding. Als je vraagt wat hen beweegt zeggen ze: "We kunnen toch niet niks doen." Dat vind ik een heel goed antwoord."

Verbreding

Eerste doel van de reis was het verbreden van het contact met Irak. Westerveld: "De volgende stap is dat we blijven zoeken naar verbreding van de belangstelling binnen de parochie en de stad Utrecht. Er zijn ook plannen om dit met de moskee te bespreken."
Verheul gaat vooral aan de slag met het contacten leggen met moslims ter plaatse; zoveel mogelijk vertellen van de reis en hen ook betrekken bij dit project. "Want ik wil dat we dit als moslims en christenen samen gaan dragen."
Voor Borgman persoonlijk was het ook een doel om goed geïnformeerd te worden en die informatie door te kunnen geven. Borgman: "We weten heel weinig van deze gebieden. Het is allemaal krantenkennis: globale grote lijnen. Daarom is het van belang dat we weten wat de echte problemen zijn en de echte tegenstellingen. Dan krijgen die mensen ook een gezicht en dat zorgt voor verbondenheid en helpt ons ook van onze angst af.
Eén van de redenen waarom mensen bang zijn, is omdat ze geen enkele voorstelling hebben van wat het leven onder andere omstandigheden in feite voorstelt. Dan helpt het dus om te beschrijven hoe het daar gaat en dat, ondanks dat het niet allemaal rozengeur en maneschijn is, het leven op een bepaalde manier wel doorgaat. Nu denken veel mensen: 'Het is daar buitengewoon gevaarlijk', met als volgende stap: 'We moeten zorgen dat die mensen niet hier komen, want dan wordt hun geweld ons geweld'. Dat is een beetje de ondertoon in de hele vluchtelingendiscussie. Betere informatie zou kunnen helpen inzien dat de oorlog in Irak op een bepaalde manier ook onze oorlog is. Niet alleen in de zin van macht - deels heeft het Westen de situatie zelf veroorzaakt – maar ook in de zin dat er dingen met mensen gebeuren die niet horen te gebeuren.
Wat mij betreft is een van de grootste problemen op dit moment in Nederland dat er zo weinig verlangen is om te weten wat er echt speelt."

Culturele samenwerking

Yosé Höhne-Sparborth reist in de periode van 2 augustus tot en met 14 september opnieuw naar Noord-Irak; naar Kirkuk.
Belangrijkste doel ditmaal is om twee jonge mensen uit de culturele sector naar het klooster in Sulaymaniyah te brengen. Zij verkennen de mogelijkheden voor culturele samenwerking binnen het contact Utrecht –Kirkuk. De reis is te volgen via een blog op: www.kirkukutrecht.nl

Democratie en vrede in Myanmar: een lange weg

Myanmar is in het bezit van records waar niemand jaloers op is: de langst lopende burgeroorlog en het hoogste aantal gewapende verzetsgroepen. Niet zo verwonderlijk dus, dat de vredesbesprekingen die in 2013 begonnen zijn nog niet tot duurzame vrede hebben geleid.

Saskia Kunst,
Burma Centrum Nederland

Om het moeizame veranderingsproces in Myanmar te kunnen volgen, moeten we terug in de tijd. Na de tweede wereldoorlog wil Myanmar, dat toen nog Birma heette, onafhankelijk worden van de Engelse koloniale overheerser. Generaal Aung San, oprichter van het Birmese onafhankelijkheidsleger en politiek leider van het land, begrijpt als geen ander de noodzaak om de verschillende etnische groepen in het land te verenigen om een vreedzame toekomst te garanderen. In 1947 sluit hij een akkoord, waarbij een aantal etnische groepen de mogelijkheid krijgen zich na 10 jaar af te scheiden van de Unie, als de situatie daartoe aanleiding geeft. Dit zogenaamde Panglong Akkoord vormt het fundament van de nieuwe staat en Aung San wordt gevierd als de vader des vaderlands. Toch wordt hij in 1947 vermoord, vlak voor de onafhankelijkheid. Aung San laat niet alleen een machtsvacuüm achter, maar ook een dochtertje: Aung San Suu Kyi.

Militaire coup en verzet

De jonge democratie is onstabiel, in de etnische gebieden is het onrustig en de gebeurtenissen in buurland China trekken sporen in het Birmese politieke landschap. Zwakke leiders doen een beroep op het leger te helpen de rust te herstellen, wat er uiteindelijk in 1962 toe leidt dat het leger de macht totaal overneemt en een einde maakt aan de ontluikende democratie in Myanmar. Er volgt een periode waarin het land zucht onder het juk van dictator Ne Win en zijn Burma Socialist Program Party.

In de grensgebieden waar de etnische minderheden wonen, verzetten gewapende groepen zich tegen de terreur van het leger. Grote groepen burgers slaan op de vlucht, met name naar Thailand, waar ze worden ondergebracht in kampen die tot op de dag van vandaag voortbestaan. De economie raakt steeds verder in het slob door het wanbeleid van de militairen. Onder druk van de toenemende malaise nemen studenten het voortouw tot protesten die in 1988 leiden tot demonstraties in het hele land tegen het militaire regime en voor democratie.

Aung San Suu Kyi, die jaren in het buitenland heeft gewoond, keert terug naar Myanmar. Als dochter van haar vader krijgt ze al snel een toonaangevende rol in de democratiseringsbeweging. Zij staat aan de wieg van de nieuwe politieke partij de Nationale Liga voor Democratie (NLD), die de democratische krachten in Myanmar verenigd. De protesten worden bikkelhard neergeslagen, maar er worden ook verkiezingen in het vooruitzicht gesteld. Die vinden plaats in 1990. De NLD wint overweldigend. De junta weigert echter de macht af te staan, en veel nieuw gekozen parlementariërs en activisten

verdwijnen achter de tralies. Aung San Suu Kyi krijgt huisarrest. De minderheden blijven zich verzetten, en de vluchtelingenstromen groeien aan.

De 'roadmap to democracy'

Het westen reageert met sancties. Myanmar raakt steeds verder geïsoleerd en wordt afhankelijk van de economische banden met China. Wakkergeschud door de vernederende verkiezingsuitslag, presenteert de junta een 'roadmap to democracy', waarin wordt voorgesteld een nieuwe grondwet te maken en daarna via nieuwe verkiezingen en vredesonderhandeling de macht gecontroleerd over te dragen aan een civiele regering en een einde te maken aan de slepende burgeroorlog. In 2008 is de nieuwe grondwet, waarin democratische instituties en de machtspositie van het leger ingenieus met elkaar verweven zijn, eindelijk klaar.
In 2010 worden opnieuw verkiezingen gehouden die gewonnen worden door de Union Solidarity and Development Party (USDP), een partij die voor het grootste deel uit ex-militairen bestaat. Het huisarrest van Aung San Suu Kyi wordt opgeheven, maar de NLD doet niet mee aan de verkiezingen omdat ze vinden dat de uitslag van de verkiezingen in 1990 nog steeds geldig is.

Geluwd optimisme

Er wordt een regering gevormd onder president Thein Sein, een generaal die zijn uniform heeft verruild voor een burgerpak. Thein Sein gaat onverwacht voortvarend te werk. Dissidenten worden vrijgelaten, de pers krijgt meer vrijheid en er heerst optimisme in het land. Aan het eind van zijn termijn, in oktober 2015, wordt er een staakt het vuren akkoord gesloten, de Nationwide Ceasefire Agreement (NCA).

Maar dan is het aanvankelijke optimisme al aan het luwen: de NCA wordt getekend door slechts 8 van de 21 gewapende groepen; de strijd in het noorden van Myanmar is flink opgelaaid, en de gewapende groepen zijn verdeeld geraakt.

Ondanks de smetten op haar blazoen, is Aung San Suu Kyi voor veel Birmezen de enige leider die het leger ertoe kan bewegen de strijd met de minderheden te staken

Hooggespannen verwachtingen

Deze explosieve situatie erft Aung San Suu Kyi na de verkiezingen van 2015, die haar NLD met een verpletterende meerderheid wint. Omdat de grondwet van 2008 haar verhindert om president te worden, wordt de positie van State Counselor voor Aung San Suu Kyi in het leven geroepen, en wordt zij *de facto* leider van het land. De verwachtingen zijn zo hooggespannen, dat teleurstelling bijna niet kan uitblijven. De militairen hebben de machtsoverdracht goed voorbereid en bezetten nog steeds cruciale posities. De economie is grotendeels in handen van enkele conglomeraten met nauwe banden met het voormalige regime en de NLD heeft door haar voorgeschiedenis nauwelijks ervaring kunnen opdoen met regeren of besturen. Er is dan wel een NCA getekend, maar niet alle strijdende partijen hebben het verdrag onderschreven, de situatie in de etnische gebieden is niet noemenswaardig verbeterd en in die gebieden waar opnieuw gevochten wordt zelfs verslechterd.

Verdeeld succes

In deze gecompliceerde situatie moet Aung San Suu Kyi het vredesproces diepgang geven. Dat doet ze door terug te grijpen op het Panglong Akkoord dat haar vader in 1947 sloot met de minderheden.
In Augustus 2016 organiseert ze de eerste 21ste eeuwse Panglong Conferentie. De conferentie is geen succes. Er is verdeeldheid, niet alle gewapende groepen doen mee, en het leger neemt een starre positie in als het gaat on hervorming van de strijdkrachten. De gevechten in het Noorden verhevigen en burgers raken opnieuw bekneld tussen het leger en de gewapende groepen. Het imago van Aung San Suu Kyi als democratisch icoon loopt schade op door haar autoritaire manier van leiding geven en door haar houding ten opzichte van de crisis rond de Rohingya minderheid in het Noordwesten van het land.
Toch komt er een tweede 21ste eeuwse Panglong Conferentie in Mei 2017, waar een voorzichtige doorbraak wordt gerealiseerd. Er wordt overeenstemming bereikt op verschillende punten, waaronder het heikele punt van een federale staat, de grootste wens van de etnische minderheden. In de verschillende deelstaten wordt een begin gemaakt met het voorbereiden van lokale grondwetten, er worden fora georganiseerd waar de bevolking zich kan uitspreken, en de gewapende groepen proberen onderling overeenstemming te bereiken.

Ondanks de smetten op haar blazoen, is Aung San Suu Kyi voor veel Birmezen nog steeds de enige leider die het leger ertoe kan bewegen de strijd met de minderheden te staken en tot een politieke oplossing van het slopende conflict met de etnische groepen te komen. Maar het zal een lange, moeizame weg zijn.

Het lot van een vervolgde minderheid

In zijn blog 'Volkerenmoord op de Rohingya: met steun van de EU' vraagt Luther Zevenbergen (www.lutherzevenbergen.nl) zich af waarom wij in het westen zo onverschillig zijn over wat er met de islamitische minderheidsgroep Rohingya in Myanmar gebeurt. Zijn nieuwe handelsbetrekkingen met Myanmar misschien belangrijker dan het lot van een vervolgde minderheid?

De Rohingya vormen een islamitische minderheidsgroep in Myanmar die van origine uit Bangladesh komt, maar al eeuwen in de Deelstaat Rakhine woont. Omdat de overheid Rohingya niet erkent als burgers maar hen ziet als illegale migranten uit buurland Bangladesh, hebben ze geen rechten en krijgen ze restricties opgelegd in vrijwel ieder aspect van hun leven. Myanmar ziet de Rohingya in feite als 'Bengali' die weer terug zouden moeten naar Bangladesh.

Op 9 oktober 2016 vond een aanval op een politiepost plaats, waarbij negen agenten werden vermoord. Leden van de Rohingya Solidarity Organisation werden hiervoor verantwoordelijk gehouden, wat leidde tot militaire acties door de regering die verklaarde dat er tijdens deze 'veiligheidsacties' ongeveer 100 doden vielen, terwijl een VN-rapport spreekt van 'zeer waarschijnlijke', wijdverspreidde en grootschalige misdaden tegen de menselijkheid waarbij de Rohingya-minderheid op grote schaal is vermoord, gemarteld en verkracht.

Het probleem is, dat deze acties door het leger worden uitgevoerd. Dat bekleedt nog steeds veel machtsposities waarover de regering van Suu Kyi geen controle heeft. Bovendien krijgt het leger weer de leiding op het moment dat het land in chaos afglijdt, zo heeft datzelfde leger in de grondwet bepaald. Dat maakt het voor Suu Kyi moeilijk om zich expliciet uit te spreken tegen wat er met de Rohingya gebeurt. Al is het begrijpelijk dat haar vermijdende en toegevende houding internationaal veel protest en kritiek oproept.

EU-commissaris Federica Mogherini, verklaarde na een werkbezoek van Aung San Suu Kyi aan Brussel in mei van dit jaar, dat ze het eens zijn over het gezamenlijk optrekken in het vredesproces en de overgang naar democratie.
Gaan achter deze diplomatieke woorden wellicht handelsbelangen schuil, zo vraagt Zevenbergen zich in zijn blog af.
Wat het antwoord ook is, naarmate er zwaarder wordt gevochten in het Noorden en de situatie in Rakhine zo grimmig blijft, verslechtert het investeringsklimaat alleen maar en worden vredesonderhandelingen steeds moeizamer en ingewikkelder. En ondertussen blijven minderheden als de Rohingya leven en lijden onder mensonterende omstandigheden.

Margreet Hogeterp

Rohingya minderheid op de vlucht

Paulus en Lucas op Lesbos

Annelies Klinefelter

In het jaar 56 na Christus, maakten de evangelist Lucas en de apostel Paulus met hun begeleiders een korte stop op Lesbos tijdens de terugreis van de derde zendingsreis van Paulus (Handelingen 20-14).Vanaf Mytilini voeren ze in de richting van Chios (Handelingen 20.15). In 2016 zou dit zeilen langs de kust niet mogelijk zijn geweest. Ze zouden zijn opgepikt door schepen van de kustwacht.

In onze tijd zou de toegang tot Lesbos Lucas en Paulus door christenen geweigerd zijn. Immers: Paulus, van oorsprong een Turk, en Lucas, inwoner van Palestina, zouden beiden gemakkelijk in verband gebracht kunnen worden met terrorisme. Ze zouden vele maanden of jaren moeten wachten om hopelijk een doorreisbewijs te krijgen.

In onze tijd zou de toegang tot Lesbos Lucas en Paulus door christenen geweigerd zijn

De boodschap die ze brachten zou nu wellicht worden gezien als revolutionair en zeer ongewenst vanwege opmerkingen over de georganiseerde kerken en kerkgemeenschappen. De kerkelijke autoriteiten, evenals de burgerlijke autoriteiten, zouden daar niet blij mee zijn geweest. Ze zouden hen eruit hebben gegooid als ongewenste revolutionairen. Hun boodschap zou zijn gezien als te radicaal en vredelievend: "Heb je vijanden lief als jezelf en behandel anderen zoals jezelf behandeld wil worden".

Mensonterend

De christelijke gemeenschappen in Europa steunen het sluiten van de grenzen en houden de vluchtelingen buiten eigen land. Ze laten Griekenland, Frankrijk en Italië de lasten nemen. Ze wassen hun handen in onschuldig bloed.
Is dit het Europa dat ik wil en lief heb? Nou nee - Ik hou van

Lucas en Paulus zouden in deze tijd niet meer ongemerkt langs de kust van Lesbos kunnen zeilen

Europa met alle verschillen, maar deze politieke bedrijvigheid vind ik vreselijk pijnlijk en mensonterend. Voor de vluchtelingen, mezelf en mijn eigen gemeenschap.

Hoe meer ik hierover nadenk en er met mijn gevoel bij stilsta, des te meer schaam ik me een christen in deze wereld te zijn op dit moment. Ik weet dat Jezus zegt: "Je zult altijd de vijand om je heen hebben". Maar toch. Ik had gehoopt dat wij mensen na 2000 jaar op één of andere manier een weg zouden hebben gevonden om mens te zijn met elkaar en onze talenten en gaven met elkaar te delen en te ontwikkelen.
Hoe meer ik kijk naar centra als Moria en in mindere mate PIKPA huil ik mijn ogen uit en mijn warm hart voelt koud als ijs. Hoe anders kan ik omgaan met deze tegenstrijdigheid?
Jezus zegt: "Hou van je vijand en keer de andere wang toe". Het is een oproep om een manier te vinden om om te gaan met de

Stichting We Gaan Ze Halen geeft niet op

'Nietsdoen loont', concludeert de Stichting We Gaan Ze Halen teleurgesteld. Afgelopen juni bepaalde het gerechtshof Den Haag in hoger beroep dat de Nederlandse Staat niet gedwongen kan worden om meer asielzoekers uit Italië en Griekenland op te nemen. De Stichting had dit geëist omdat ze vindt dat dat Nederland zich niet voldoende aan gemaakte beloftes houdt. In september 2015 besloten de EU-lidstaten 160.000 vluchtelingen over te nemen vanuit kampen in Griekenland en Italië. Daarvan moet Nederland 8712 vluchtelingen opnemen, maar op dit moment zijn dat er veel minder.

Het Haagse gerechtshof zegt dat de afspraken van twee jaar geleden geen absolute getallen zijn. Volgens het hof hanteren de EU-landen een verdeelsleutel voor de herplaatsing van geselecteerde asielzoekers. Omdat er minder vluchtelingen zijn geselecteerd, kan Nederland niet worden gedwongen om de afgesproken 8712 mensen op te nemen, oordeelt het hof.

Rikko Voorberg, voorzitter van We Gaan Ze Halen reageert teleurgesteld op de uitspraak van het Hof. "We hebben de mensen gezien in de kampen in Griekenland, die mensen zijn ontstellend in nood." De stichting denkt dat Nederland in dit tempo de afspraken uit 2015 niet gaat halen. "Nederland zal nu hooguit 2000 tot 2500 vluchtelingen opnemen, in plaats van de bijna 9000 vluchtelingen die we hebben toegezegd." Het feit dat de rechter de naleving van de afspraken niet afdwingt, betekent niet dat de Stichting opgeeft. Voorberg: "We blijven zeggen: Wat heb je nodig, beste overheid? Wat zullen we voor je crowdfunden, hoeveel kamers moeten er beschikbaar komen? Wij kunnen het regelen. Want wij zijn trots op Nederland, trots op een gastvrije, verstandige cultuur die weet wanneer het tijd is om ruimte te maken voor mensen in nood. Er is weerstand, maar vooral tegen het grote onbekende. De buurman heeft het nooit gedaan. Het enige wat wij willen is ruimte voor een paar duizend nieuwe goede buurmannen, buurvrouwen en -kinderen. Dat is waar we voor gaan. Hier ja, in dit land. Want momenteel worden vluchtelingen door de maffia uitgekleed, door Europeanen voor geld misbruikt, door mensensmokkelaars in levensgevaar gebracht en door regerend Europa totaal verwaarloosd. Dat kan en mag niet.'

Stichting We Gaan Ze Halen is in gesprek met diverse Europese partijen die zich ook zorgen maken over het gebrek aan solidariteit in Nederland. Samen met organisaties als *Sick of Waiting en Casa Nostra, Casa Vostra* – die onlangs in Barcelona 350.000 mensen op de been kreeg voor relocatie – werkt de Stichting aan een plan om de druk op Europese lidstaten op te voeren en zo relocatie te bewerkstelligen.

onderdrukking van individuen en structuren. Om door te gaan, wetende dat in mijn leven dit probleem van de vluchtelingen niet zal worden opgelost.

Extra mijl

Zullen we een christelijke manier vinden om de vluchtelingen toe te laten in onze gemeenschappen, hen te verwelkomen met hun talenten en gaven? Zullen we de zieken genezen en de hongerigen voeden en hen die in gevangenis zitten bezoeken? Zullen we de naakten kleden en laten we onze zonen en dochters trouwen met migranten?

Ook al is het de huidige trend in Europa om 'nee' te zeggen tegen vluchtelingen, ik zal niet opgeven. Ik zal de extra mijl blijven gaan zo lang ik kan. Met de genade van God en de hulp van mijn metgezellen.

Moge vrede heersen op aarde.

Vrede door mindfulness?

Margreet Hogeterp

Mede door de aandacht die *De Wereld Draait Door* besteedde aan het boekje *Vrede kun je leren*, geschreven door het Belgische auteursduo David van Reybrouck, en Thomas d'Ansembourg, werd dit essay een bestseller. Dat is meer dan wat van de meeste boeken over vredeseducatie gezegd kan worden. Wat maakt dit boekje zo populair?

"Als er geweld oplaait in het hart en het geweten van de mens, is vrede ook een kwestie die van binnenuit moet worden aangepakt." Dat is het uitgangspunt van Thomas d'Ansembourg en David van Reybrouck. Volgens de auteurs van *Vrede kun je leren* zien we te weinig het verband tussen politieke vrede en innerlijke vrede. We denken dat vrede iets is dat van buiten komt en afhangt van politiek optreden en economische omstandigheden. Maar Van Reybrouck en D'Ansembourg menen dat als we niet werken aan onze binnenwereld, zelfs als er vrede heerst in de buitenwereld, dat geen garantie voor duurzame vrede vormt. Zij propageren daarom mindfulness, geweldloze communicatie en compassie op school, het werk en thuis als manier om tot vrede te komen. Met veel verwijzingen naar wetenschappelijk onderzoek staven zijn hun argumentatie.

Drukke levens

Met hun pleidooi voor mindfullness haken zij aan bij een trend die de laatste jaren enorm aan populariteit gewonnen heeft. Half Nederland doet aan mindfulness: een op het boeddhisme gebaseerde meditatiemethode die leert in het hier en nu te leven. Grote bedrijven als Rabobank en Nutricia sturen hun medewerkers op mindfulness-training en zelfs scholen trainen kleuters in deze meditatietrend. Tientallen boeken zijn er over het onderwerp geschreven en de mindfullnessapp 'Headspace' heeft al meer dan drie miljoen gebruikers, goed voor een waarde van 25 miljoen. De populariteit van mindfullness is wel te verklaren. De meeste mensen leven drukke levens en mindfullness is praktisch, toegankelijk en toepasbaar. Het is speciaal doorontwikkeld voor

westerse mensen met een druk en vol bestaan. Omdat de techniek bovendien ontdaan is van haar boeddhistische achtergrond en ondersteund wordt met veel wetenschappelijk onderzoek, wekt het ook het vertrouwen van mensen die niet zoveel op hebben met zweverigheid.

Overzichtelijk

Geen wonder dus dat *Vrede kun je leren* aanslaat en op de bestsellerlijsten belandt. In plaats van vredeswerk te zien als iets dat te maken heeft met complexe politiek-maatschappelijke en economisch-culturele structuren die grondige analyse behoeven en ver boven de macht van het individu lijken uit te stijgen, brengen d'Ansembourg en Van Reijbrouck, vredeswerk terug tot een gemakkelijk in onze drukke levens in te passen tien minuten per dag stilzitten. Daarmee wordt werken aan vrede plotseling een stuk overzichtelijker en vermindert het gevoelens van machteloosheid en moedeloosheid.
Helaas is de werkelijkheid ingewikkelder dan een paar lessen mindfulness.
Wie zich werkelijk bezig wil houden met vredeseducatie kan zich niet beperken tot alleen de binnenwereld. Die zal mensen moeten uitleggen hoe geweld in elkaar steekt, hoe we leven in een oorlogscultuur die wapens en geweld als een vanzelfsprekende noodzaak beschouwt. En hoe deze cultuur ook in onszelf zit.

Geen oplossing voor alles

Is *Vrede kun je leren* daarmee een onbruikbaar boek? Zeker niet. Het essay zet het onderwerp vrede weer goed op de kaart en doet dat vanuit de beste bedoelingen. Bovendien kunnen mindfulness en geweldloze communicatie daadwerkelijk een bijdrage leveren aan een vreedzamere samenleving. Maar door het als oplossing voor alles aan te bieden, slaat het boekje de plank mis.

David van Reybrouck & Thomas D'Ansembourg, 'Vrede kun je leren', Uitgeverij De Bezige Bij, ISBN 9789023481515

EEN JIHAD VAN LIEFDE

"Vraag me niet om te haten"

Henk Wesseling

Op 22 maart ontploffen twee bommen op de luchthaven Zaventem en een uur later blaast een terrorist, een geradicaliseerde moslim, zichzelf op, op het metrostation Maalbeek in Brussel. Onder de twintig dodelijke slachtoffers is Loubna Safquiri, moslima, gymdocent op een middelbare school, moeder van drie jonge kinderen en vrouw van Mohamed El Bachiri. Over de reactie van Mohamed El Bachiri op deze voor hem schokkende en verbijsterende gebeurtenis gaat het boekje *Een jihad van liefde*.

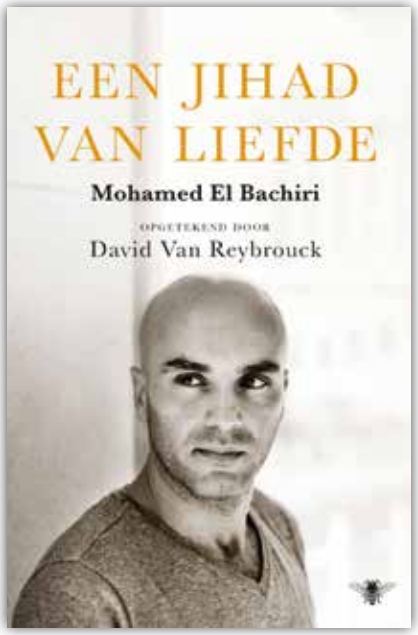
Mohamed is een een 37 jarige in België geboren moslim, zoon van uit het Rifgebergte in Marokko afkomstige ouders. Van beroep metrobestuurder. Zijn verhaal is opgetekend door de bekende Belgische schrijver David van Reybrouck.
Wij lezen over Mohamed's jeugd in Molenbeek, een gemeente in het westen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, opvallend vaak negatief in het nieuws als woonplaats dan wel verblijfplaats van islamitische terroristen. Mohamed vertelt verder over de liefde voor zijn vrouw, over zijn islamitische opvoeding, zijn religieuze inzichten en over de daders van de aanslagen.
Zijn vrouw Loubna noemt hij zijn maatje, vertrouwelinge en beste vriendin, met wie hij zijn ideeën over de wereld, de dingen en de islam deelt. Zij belichaamt voor hem het goede en het schone op de wereld.

Kijk op de islam

Hij zegt moslim te zijn door geboorte en uit overtuiging. Zijn ouders leerden hem de morele waarden van de islam kennen: oprechtheid, vriendelijkheid, eergevoel en betrouwbaarheid. De Koran is voor hem poëzie, maar hij beseft dat er ook krijgszuchtige passages in voorkomen, waardoor moslimterroristen zich laten leiden. Over die passages zegt hij dat het voor moslims met gezond verstand vanzelfsprekend is dat het historische woorden zijn uit de zevende eeuw en dat er in geen geval universele geldigheid aan mag worden toegekend. Nooit of te nimmer mogen ze gebruikt worden om andersdenkenden kwaad te berokkenen.

Hart onder de riem

Waarom liet Mohamed zijn reactie optekenen? Allereerst als een hommage aan zijn vrouw. Maar ook omdat hij zichzelf als slachtoffer ziet van de moordaanslag.

Hij is immers een moslim uit Molenbeek en dus in de ogen van velen een potentiële terrorist. Dat beeld wil hij bestrijden. Molenbeek waar hij zijn hele leven heeft gewoond, is weliswaar een gemeente met veel sociale problemen en een hoge werkloosheid, maar ook een gemeente met een hechte moslimgemeenschap die met hem meeleeft en hem ondersteunt.
Ik denk dat hij met zijn verhaal een hart onder de riem wil steken van alle moslims die vanuit hun geloof weigeren om islamitische terreurdaden goed te keuren en verder alle autochtone Belgen (en Nederlanders) wil oproepen om moslims niet als potentiële terroristen te zien. De jihad waartoe de Koran oproept ziet hij als een jihad van liefde: een inspanning die iedere moslim zich moet getroosten met het beteugelen van de eigen hartstochten en driften en het kiezen voor liefde en mededogen. Dat is heel wat anders dan een jihad van strijd en geweld.

Beproeving

De visie van Mohamed El Bachiri op de daders van terroristische aanslagen geeft mijns inziens aan het boekje nog een meerwaarde. Over de dader, verantwoordelijk voor de dood van zijn geliefde, zegt hij dat hij hem ziet als een broeder, zij het als een broeder die in de fout is gegaan en het verkeerde pad heeft gekozen. Als mens blijft hij zijn broeder, ook al heeft hij het allerergste gedaan.
En Mohamed voegt hieraan toe: "In de beproeving die ik moet doorstaan, voel ik me

meer jihadist dan de grootste strijder, namelijk jihadist van de liefde. Vraag me niet om te haten, dan zou ik nog liever sterven". Wraak is voor hem uit den boze. Wanneer we de daders van terreuraanslagen doden of met geweld bestrijden maken we volgens hem dezelfde fout als de daders.
In het boekje staat ook een lofzang van Mohamed op de liefde. Een citaat hieruit:

"Liefde kan niet leiden tot haat, want vreugde leidt nooit tot pijn. Liefde kent alleen genade en vergeving".

Geen gemeengoed
Het communiceren van deze visie maakt voor mij het boekje heel bijzonder. Het ontroert, het spreekt aan en zet aan tot nadenken. Het blijkt een bestseller te zijn. Enkele interviews op de televisie zullen daaraan ook hebben bijgedragen. Het boekje werd uitgegeven op 9 maart van dit jaar en nog in dezelfde maand werden er 20.000 exemplaren van verkocht. Dat is hoopvol, want zijn kijk op de islam en op terroristen is bepaald nog geen gemeengoed voor de inwoners van België en van ons land, van welke overtuiging ook.

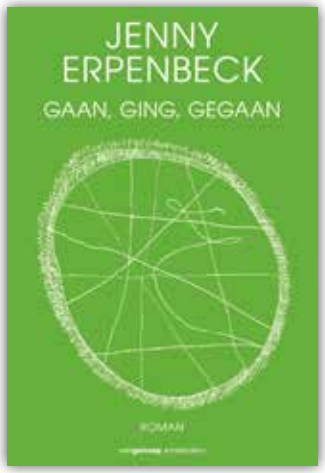
Ik hoop van harte dat nog veel mensen het boekje zullen kopen en lezen of cadeau geven aan een kennis, buurman of vriendin. Het kost slechts € 8. Het is goed geschreven. Telkens korte stukjes en het leest gemakkelijk. En wat vindt u van het slot: "Als ik niet had meegemaakt wat ik heb meegemaakt, had je nooit gehoord wat ik te zeggen heb".

Mohamed El Bachiri en David van Reybrouck, 'Een jihad van liefde', De Bezige Bij, ISBN: 9789023471622

Gaan, gingen, gegaan

Margreet Hogeterp

Hoofdpersoon in de roman *Gaan, gingen, gegaan* is de net gepensioneerde Richard, tot voor kort hoogleraar klassieke cultuur en literatuur. Sinds zijn vrouw is overleden en zijn vriendin hem heeft verlaten woont hij in een groot huis, in een buitenwijk van Berlijn. Hij leidt een overzichtelijk en comfortabel leventje en neemt de buitenwereld en de politiek nauwelijks waar.

Daarin komt verandering als hij wordt geconfronteerd met het vluchtelingenprobleem en een eerste glimp opvangt van de absurditeit van de Europese wet- en regelgeving die de vluchtelingen effectief gevangen houdt in een net van ondoorgrondelijk ambtelijk jargon. Ze moeten eindeloos wachten op een verblijfsvergunning om daarna vaak alsnog te worden uitgezet.

Richard besluit een bezoek te brengen aan het oude schoolgebouw waar de senaat de mannen tijdelijk heeft ondergebracht en bereidt thuis met zorg de vragen voor die hij hun wil stellen. Tijdens die eerste gesprekken blijkt al snel dat Richards door en door westerse begrippenapparaat niet alleen volstrekt tekortschiet voor dit doel, maar zelfs dat de mannen hem dikwijls domweg niet begrijpen. Wat moet je met de vraag wat voor band je met je ouders hebt als je niet eens meer zeker weet waar ze zijn en of ze nog wel leven? De kennis die voor de meeste westerlingen vanzelfsprekend onderdeel van hun denkwereld is, ontbreekt bij de mannen. Ze hebben geen flauw idee wie Hitler was en zijn stomverbaasd als ze horen dat er enkele decennia geleden een muur dwars door Berlijn liep, niet om mensen buiten te houden, maar om ze binnen te houden. Richard weet op zijn beurt nagenoeg niets van hun Afrikaanse leven; hij kan van de meeste Afrikaanse landen niet eens de hoofdstad opnoemen, constateert hij beduusd.

Als de crisis rond de groep mannen een hoogtepunt bereikt en een aantal van hen het land uit moeten, staat Richard opnieuw voor een beslissing die vérstrekkende gevolgen kan hebben. Zal hij het aandurven? De roman is soms wat schematisch en Richard blijft als hoofdpersoon toch een ietwat vage figuur. Niettemin is *Gaan, ging, gegaan* een spannend boek waarin je van nabij meemaakt hoe een nogal verkalkte oudere man langzaam een totaal ander en nieuw leven in wordt getrokken en wat voor impact dat op hem heeft.

ISLAMOLOGE NORA ASRAMI TIJDENS VROUWENSYNODE:

Moslima's moeten voortouw nemen

Margreet Hogeterp

Tijdens de vrouwensynode in maart was de islamologe Nora Asrami een van de gasten. Zij hield een lezing met de titel 'Neem de pluriforme samenleving ter harte'. Over de cruciale rol van moslimmoeders.

Heeft de dialoog tussen mensen nog wel zin?' zo begint Nora Asrami haar lezing. Afgelopen halfjaar zijn er zo veel demotiverende gebeurtenissen geweest: de verkiezing van Donald Trump, de aanslagen van moslimterroristen dicht bij huis.
Nora spreekt in haar lezing over 'de waterscheiding'. Daarmee bedoelt ze dat het integratiedebat na 11 september 2011 verwerd tot een islamdebat: alle moslims worden aangekeken op wat terroristen hebben gedaan. Echter, de radicale, politieke islam, in Nederland voornamelijk voortgekomen uit het salafisme dat een letterlijke lezing van de Qur'an voorstaat, is maar een zeer beperkte stroming. Verreweg de meeste moslims zijn mainstream en volgen een traditionele, gematigde uitleg.
Wel zijn moslimjongeren zich de afgelopen jaren meer bewust geworden van hun religieuze achtergrond. Daarom wil Asrami zich richten op moslims zelf. Hoe kunnen we jongeren helpen zich thuis te voelen in de Nederlandse context?

Kennis vergroten

Hiervoor zijn volgens Asrami dialoog, uitwisseling en ontmoeting, de interreligieuze dialoog en emancipatie van jongeren en vrouwen nodig. Moeders, en met name Marokkaanse moeders, spelen hierbij volgens haar een cruciale rol. Zij hebben (enige) kennis van de klassieke islam. Door deze kennis te vergroten en hen te helpen woorden te geven aan de geloofsbeleving, kunnen gesprekken op gang komen tussen moeders en kinderen, in nauwe samenhang met de eigen familieverhalen en familie-identiteit. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat radicale jongeren zwakke familiebanden hebben en dat ze hun kennis vaak juist buiten het gezin opdoen. Zo kunnen ze in handen vallen van extreme imams en het internet.

Moeders spelen een cruciale rol in pluriforme samenleving

Van strikte regels naar dialoog

In een project genaamd Oumnia – wat hoop betekent – wordt moeders geleerd te praten met hun puberzonen en -dochters en te bemiddelen in het contact met de vader.
Ook in de contacten met andere godsdiensten spelen vrouwen volgens Asrami een belangrijke rol. Veel moslima's, ook Asrami zelf, zijn opgevoed met strikte regels die voorschrijven hoe je je als vrouw moet gedragen. Dat botst soms met hoe je in Nederland met elkaar omgaat. De omslag van een strak gereguleerde houding naar een model van vrijheid en dialoog – daarin moeten en kunnen vrouwen het voortouw nemen, zo meent Asrami.

Bron: www.vrouwensynode.nl. Lees hier ook verslagen van andere lezingen en workshops tijdens het vrouwensynodeweekend.

EU EN NAVO:

Kassa voor de wapenindustrie

Mark Akkerman

De Europese Unie en de lidstaten zijn dit jaar volop bezig met het bediscussiëren en uitwerken van plannen voor meer samenwerking op militair gebied. Eén van de focuspunten van de plannen is het beschikbaar stellen van fors meer geld voor militair onderzoek en wapenaankopen. Ook in NAVO-verband staat 'meer geld' centraal: er wordt aangedrongen op flinke verhogingen van de militaire uitgaven.

De Europese Raad besprak afgelopen december een zogenaamd 'veiligheids- en defensiepakket': de uitwerking en implementatie van de 'Globale Strategie voor Buitenlands en Veiligheidsbeleid', het Europese Defensie Actie Plan en voorstellen om de samenwerking met de NAVO te intensiveren. Deze voorstellen worden gedurende dit jaar verder uitgewerkt.

De Globale Strategie werd vorig jaar door Mogherini, Hoge vertegenwoordigster voor buitenlands en veiligheidsbeleid, opgesteld. Eén van de kernpunten is het versterken van militaire samenwerking en van militaire capaciteiten van de EU, waaronder de zogenaamde 'snelle reactiecapaciteit'. De EU moet een grotere eigen militaire positie op het wereldtoneel innemen, en ook los van de NAVO kunnen opereren.

Samenwerking en nieuwe wapens

Tegelijkertijd worden de banden met de NAVO ook aangehaald. De EU werkt hier op zeven terreinen concrete voorstellen voor uit, waaronder het tegengaan van hybride bedreigingen (diverse en diffuse bedreigingen), militaire capaciteiten, trainingen en cyberveiligheid.
Tijdens een Defensietop eind juni besloten de EU regeringsleiders de, al langer in de pijplijn zittende, Permanent Structured Cooperation (PESCO) te lanceren, waarin voorhoedegroepen van lidstaten militaire samenwerking kunnen vormgeven.
Eerder dit jaar werd al de komst van een nieuw hoofdkwartier in Brussel voor 'niet-uitvoerende' (lees: geen krijgshandelingen uitvoerende) militaire missies, zoals de trainingsmissies in Mali en Somalië, van de EU aangekondigd.

Het derde onderdeel van de plannen, het Defensie Actie Plan, behelst enorme investeringen in onderzoek, ontwikkeling en aankoop van nieuwe wapens. Dit plan werd in november door de Europese Commissie voorgesteld, eind juni deden de regeringsleiders er nog een financieel schepje bovenop. Volgens de huidige plannen gaat de EU vanaf 2020 500 miljoen euro per jaar in militair onderzoek investeren, met in de aanloop alvast 90

miljoen in zowel 2018 als 2019 voor pilotprojecten. Daarnaast wordt een 'defensie en industrieel ontwikkelingsprogramma' opgezet, waar de komende twee jaar jaarlijks 500 miljoen euro voor beschikbaar is. Vanaf 2020 wordt dit programma uitgebreid naar 1 miljard euro EU-geld per jaar, te verhogen met verwachte extra bijdragen van lidstaten van 5 miljard per jaar. In totaal moet hiermee vanaf 2020 6,5 miljard euro extra per jaar voor wapenonderzoek en -aankopen beschikbaar komen. De wapenindustrie staat te likkebaarden.

Meer geld voor krijgsmachten

Ook op de NAVO-top eind mei in Brussel ging het voornamelijk over geld: over de expliciet uitgesproken eis van de Verenigde Staten dat Europese NAVO-landen hun militaire uitgaven fors omhoog gooien. Dit wordt vooral geplaatst in het kader van troepenopbouw in de richting van Rusland. Secretaris-generaal Stoltenberg van de NAVO schetste wat het afgelopen jaar al gedaan was: "Acht nieuwe hoofdkwartieren in het oostelijk deel van het bondgenootschap. Vier multinationale strijdgroepen nu ingezet in de Baltische staten en Polen. Een versterkte aanwezigheid in de Zwarte Zee-regio". Deze agressieve, expansionistische opstelling van de NAVO heeft Rusland volgens Stoltenberg aan zichzelf te danken. Naast de kwestie van Oekraïne en de Krim stelde hij hierbij dat Rusland fors investeert in defensie. Een uit de lucht gegrepen bewering. De gezamenlijke militaire uitgaven van de NAVO-landen liepen in 2016 op tot 918,3 miljard dollar, tegen 66 miljard dollar van Rusland. Waar de budgetten van de NAVO-landen een stijgende lijn vertonen, is dat van Rusland voor dit jaar juist gedaald.

Desalniettemin staat meer geld voor krijgsmachten al een paar jaar prominent op de agenda, met dank aan de intensieve lobby van de militaire industrie, militairen en rechtse politici en denktanks. Daarbij wordt steeds de magische twee procent, het percentage van het BBP dat NAVO-landen aan defensie uit zouden moeten geven, naar voren geschoven. Wat de samenhang is tussen een percentage van het BBP en de geldelijke uitdrukking van een veiligheidsbehoefte, zo je die al langs militaire weg wilt invullen, blijft volstrekt onduidelijk.

Twee procent als richtlijn

In Brussel besloten de regeringsleiders daar geen woorden aan vuil te maken, maar die twee procent als richtlijn te handhaven.

Volgens de cijfers die de NAVO hanteert zou Nederland bijvoorbeeld bijna zes miljard euro meer aan defensie moeten gaat besteden. Van die twee procent dient weer twintig procent aan groot militair materieel besteed te worden. Wederom kassa voor de wapenindustrie dus. Om daadwerkelijk die kant op te gaan, moeten alle NAVO-lidstaten jaarlijkse plannen op gaan stellen om uiteen te zetten hoe ze aan deze belofte gaan voldoen.
Volgens Trump was het allemaal nog niet genoeg, zo bleek uit zijn toespraak in Brussel. Europa zou meer moeten uitgeven om militair onafhankelijk van de VS te worden. Volstrekt daarmee in tegenspraak is de aankondiging van de Amerikaanse regering, daags voor de NAVO-top, het budget voor de militaire aanwezigheid in Europa met maar liefst veertig procent te verhogen. "Meer troepen, infrastructuur, trainingen", aldus een verheugde Stoltenberg.

De plannen voor het militariseren van de EU worden in snel tempo uitgebouwd. Militaire uitgaven in EU- en NAVO-verband worden geacht fors te gaan stijgen. De wapenindustrie is de lachende derde. Hoog nodig: meer tegengeluid. Meer wapens maken de wereld niet veiliger. Daarvoor zijn investeringen in het wegnemen van oorzaken van conflicten, zoals klimaatverandering, in sociale uitgaven, conflictpreventie en ontwikkelingssamenwerking nodig. Die staan allemaal onder druk, mede doordat er steeds meer geld naar defensie dreigt te gaan.

Samenstelling: Margreet Hogeterp

De Orde van het theelepeltje

Met een theelepeltje water een uitslaande brand blussen? Hopeloze zaak. Maar als mensen die geloven dat het wel kan hun lepeltje daartoe oppakken, is niets onmogelijk. Dat dacht schrijver Amos Oz toen hij het idee lanceerde voor de 'Orde van het theelepeltje'.
Het Haags Vredesinitiatief, een groep Hagenaars die zich inzet voor vrede, wil in Nederland de Orde van het theelepeltje oprichten. De Orde wil verbindingen versterken en de lepeltjes daarin een symbolische rol laten vervullen. Ze brengt hiertoe de lepeltjes uit als sierspeldjes. Wie zich daarmee tooit, verklaart zich te scharen achter het motto van de Orde: 'Samen voor Verscheidenheid in Verbondenheid'. Het theelepeltje symboliseert daarnaast het vertrouwen op de positieve werking van elke serieuze poging om de wereld leefbaarder te maken.
Theelepeltje bemachtigen, informatie inwinnen? Schrijf naar info@theelepeltje.nl of zie website theelepeltje.nl (in ontwikkeling).
(Bron: Kerkindenhaag.nl)

Vredeswerkplaats in Zwolle

In Zwolle is een Vredeswerkplaats gestart. Iedere laatste vrijdag van de maand wordt van 17.00 tot 18.00 uur een korte meditatie gehouden: drie kwartier persoonlijke inspiratie door tekst, muziek en stilte, waarna ontmoeting met koffie of thee. De Zwolse Vredeswerkplaats is te vinden op de 7e verdieping van het pand CityPost, Westerlaan 51, 8011 CA, vlakbij station Zwolle.
Het streven is om in Nederland een keten van onafhankelijke Vredeswerkplaatsen te vormen. Nadere informatie is verkrijgbaar bij Margreet Stelling, margreet@vanderwerf-trainingen.nl.

Peace Culture Festival

In de Vredesweek (16 t/m 24 september) is er in Eindhoven veel te doen. Bijzonder en van bovenlokale betekenis is het Peace Culture Festival op 17 september. Dit eendaagse festival wil mensen met verschillende culturele achtergrond bij elkaar brengen in een streven naar onderling begrip, vrede en harmonie.
The purpose of the Peace Culture Festival is to bring people from diverse cultural backgrounds, locals and the international community, together under one umbrella to promote peace and well-being. Through a cultural sharing, we can affect mutual understanding, communication, peace and harmony between diverse groups to form a one world family.
(Bron: www.vredesnieuws.nl)

Over vluchtelingen

Yosé Höhne-Sparborth

Weg. Bij de dood vandaan. Rennen, paniek. Dood op je hielen, angst voor je uit. Diepste onzekerheid als bestemming. Dat is de essentie van vluchteling zijn. Al het andere is 'onze' discussie. Die discussie gaat nooit over vluchtelingen. Die gaat vooral over de ruimte die wij (niet) voor hen willen vrijmaken. Ok, als we er echt niet onderuit kunnen, vooruit dan maar. Tenzij...

Vluchtelingen worden politiek gebruikt. Bijna altijd door bijna iedereen. Als gevlucht wordt uit landen van onze vijanden, dan ontvangen we ze royaal. Dan zijn ze het bewijs dat onze vijand niet deugt en dat wij de 'goeden' zijn. Neem bijvoorbeeld al die vluchtelingen uit de DDR, van 1949 tot 1961. Dat waren bijna allemaal, wat nu heet, economische vluchtelingen. Ze wilden naar het Westen waar het beter was. Ze hadden gelijk, want na 1945 was het armoedig in de DDR. Wie een 'echte' vluchteling was kreeg er een bijvoeglijk naamwoord bij: 'politiek vluchteling'. Dat moest speciaal erkend worden, door onderzoek. Dan kreeg je privilege: een eigen kamertje voor je gezin, in plaats van grote zalen met stapelbedden. De massa's die naar het Westen kwamen werden allen vluchteling genoemd, want ze waren ons bewijs dat de communisten niet deugden.

Wir schafffen das (nicht)!

Soms worden vluchtelingen niet politiek gebruikt. Zoals door Angela Merkel. Ze stelde: "Wir schaffen das". Want ze hadden dat toch ook 'geschaft' met al die vluchtelingen uit de DDR, en dan nog wel tijdens de eigen moeizame wederopbouw?
Maar de tijden zitten Angela Merkel en het opnemen van vluchtelingen niet mee. Ze werd politiek onderuit gehaald op haar constatering. Zelfs in Nederland gebeurde dat in publieke debatten. Want wij wilden dat helemaal niet 'schaffen'. "Wir schaffen das nicht! Ben je nou helemaal...!"

De vraag is: waarom niet? We konden in 1915 toch ook een miljoen Belgische vluchtelingen aan? En wat te denken van Noord-Irak die in de periode 1991-2014 maar liefst zes miljoen vluchtelingen en ontheemden heeft opgenomen op een bevolking van drie miljoen. Doen ze gewoon. Libanon, Jordanië: 30-40 procent van de bevolking is vluchteling. En het blijft stromen. En ze blijven opnemen als buurlanden van Israël en een niet bestaand Palestina.
En dan raken 500 miljoen Europeanen samen in paniek van één miljoen vluchtelingen?!

Handen in de modder

Aan de formatietafel liepen de onderhandelingen tussen PvdA, VVD, D66 en GroenLinks stuk op het dossier 'vluchtelingen'. Dan zitten naar mijn mening vier partijen fout. Ook GroenLinks. Want als vluchtelingen je aan het hart gaan, laat je de onderhandelingen daar niet op stuk lopen (is dat niet heel leep misbruik?). Dan ken je de feiten zó door en door, en ken je de angst van je partners zó goed, dat je ze weet over te halen tot hún uiterste grenzen te gaan. Jawel, jouw handen dan ook in de modder.

Nee, we willen het niet 'schaffen'. Daarom roepen we lepe mechanismen in het leven. Geen muur, we zijn tenslotte geen Hongarije! Wij zijn humaan. We onderscheiden: vluchtelingen, gelukzoekers, onderontwikkelden. We weten wat goed voor hen is: opvang in de eigen regio.
En heel soms zijn we grootmoedig: hebben die mensen even geluk, dat ze bij ons mogen leven!

column

Ontsteek dan een vlam

Harry Pals

De Bergrede. Vredestheologie. Het gevaar van lieve vrede in de kerk. Slechts een kleine greep uit de onderwerpen die eind mei ter sprake kwamen op de theologenconferentie in Utrecht waar 25 theologen bij elkaar kwamen.

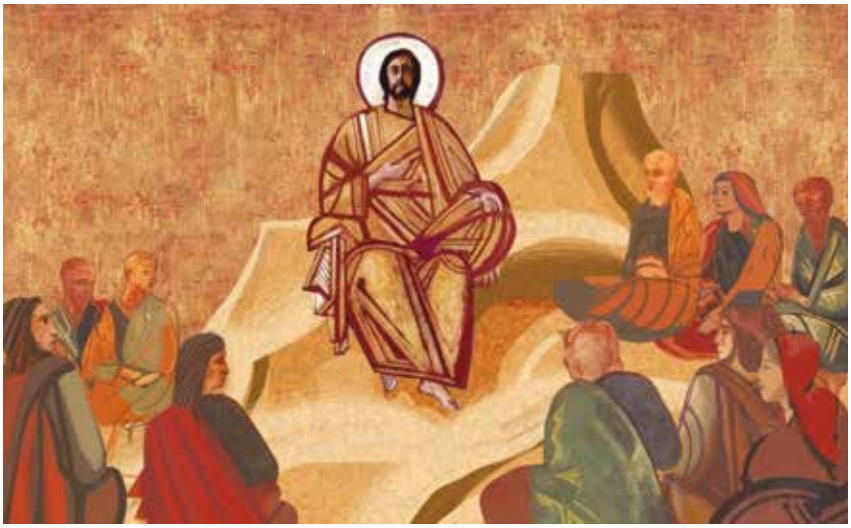
De conferentie begon met een ‘oefening in het beantwoorden van het kwaad’ door Maarten den Dulk. Jezus legt in de Bergrede drie uitdagingen aan ons voor. *Niet zweren*: geen bezwerende taal, geen oorlogsretoriek, breng nuchtere informatie in. *Je niet verzetten*: niet meegaan in het automatisme van vergeldende daden. *Je vijanden liefhebben:* bid voor wie je vervolgt: de liefde voor de vijand gaat via het gebed.

Lieve vrede

Jan Martijn Abrahamse zette vanuit de doperse traditie het gesprek op scherp met zijn uitdagende stelling: hoe de lieve vrede de kerk doodt. Jezus volgen is delen in het conflict. Vrede is geen moreel principe, maar praktijk van de gemeente. Daar leer je hoe je ‘nee’ moet zeggen tegen de machten van deze tijd. Tenslotte gaf Fred van Iersel een momentopname van de vredestheologie in de katholieke wereldkerk. Daarin groeit de kritiek op de theorie van de rechtvaardige oorlog. Paus Franciscus brengt steeds sterker actieve geweldloosheid als alternatief naar voren. Waarheid is niet ons bezit, het is een horizon waar we ons naar toe bewegen.

Nuchter leren luisteren

‘s Middags werd doorgepraat over wat vanuit de inleidingen werd aangereikt. Het gesprek ging over zaken als: nuchter leren luisteren naar de stem van de kritische tegenstanders. Wat zit er aan woede en pijn achter een stellingname? Moreel leiderschap tonen en voor-leven, binnen en buiten de gemeenschap van de kerk. Dus niet het conflict mijden, maar het gesprek organiseren. Theologische doordenking van vredesopbouw en de mogelijkheden van geweldloosheid; realistisch zijn over mislukkingen en mogelijkheden.

Halverwege de middag vertelden twee predikanten iets over de praktijk in hun eigen gemeente: Richard Vissinga over de Protestantse gemeente van Enschede en Jannie Nijwening over de Doopsgezinde gemeente in Den Haag. Over het gericht organiseren van gesprekken en activiteiten, en over de vrijheid van predikanten voor een eigen stellingname.

Vervolggesprek
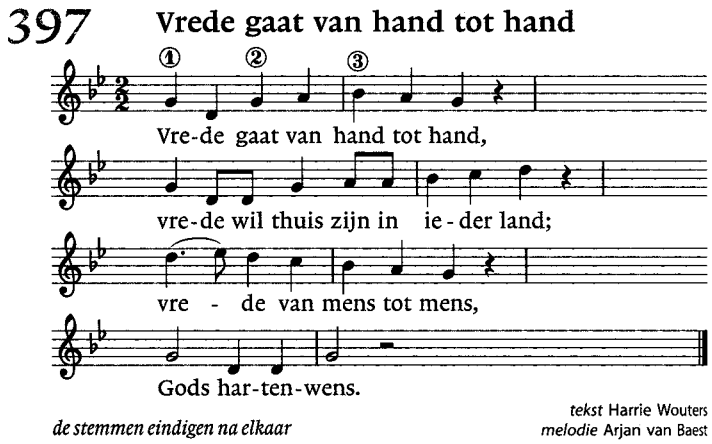
Veel deelnemers lieten weten dat zij deze bijeenkomst erg op prijs stelden en hoopten op een vervolg.
Dat zou kunnen gaan over onderwerpen waar de tijd voor ontbrak: de tekorten van het internationaal recht en de veranderingen in het karakter van gewapende conflicten (niet meer tussen staten, precisiewapens). Verder werden genoemd: het kwaad in de wereld, en de visie op de kerk (het spreken van de kerk en/of het gesprek in de kerken). Apart genoemd werd de taak van krijgsmachtpastores en de theologische opleidingen – in overleg met hen zouden we de agenda voor een vervolgbijeenkomst willen aanscherpen.

De bijeenkomst werd besloten met hetzelfde lied als bij de opening: Lied 1 uit de Liedbundel *En alle angst voorbij. Liederen om vrede,* die Kerk en Vrede in 2009 uitgaf en aan de deelnemers meegaf, uit dank voor hun aanwezigheid en meedenken. Het is een lichtlied uit Iona: *Ontsteek dan een vlam om licht in de nacht en alle angst voorbij.*

De gezongen vredegroet

Arie de Bruijn

Het bijbelse kernwoord 'vrede' markeert de zondagse liturgie. Zowel aan het begin als aan het einde van de eredienst, tijdens de eucharistie en in de liedteksten die gezongen worden klinkt herhaaldelijk het woord vrede. Het omarmt als het ware de samenkomst van de gemeente.

De protestantse eredienst opent met de paulinische groet: *'Genade, barmhartigheid en **vrede**, zij u van God, de Vader, en van Christus Jezus, onze Heer.* (Romeinen 1,7)
En de eredienst wordt afgesloten met de zending en zegen: *Gaat heen in vrede, in de verwachting van de toekomst van onze Heer. (...) De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u **vrede**.* (Numeri 6, 24-26)
In het Eucharistisch Gebed wordt door de priester gezegd: *"Heer Jezus Christus, Gij hebt aan uw apostelen gezegd: **Vrede** laat Ik u; Mijn **vrede** geef Ik u", (...) vervul uw belofte; geef **vrede** in Uw naam (...).* Om tenslotte te eindigen met: *"De **vrede** des Heren zij altijd met u."*
Hierna geven de gelovigen elkaar de **vrede**, door het geven van een handdruk. Hierbij kan men zeggen 'pax Christie' (de **vrede** van Christus).
Ook in protestantse kerk geeft men elkaar in gelijksoortige bewoordingen in toenemende mate de vredegroet. Zelfs vlak voor de uitdeling van brood en wijn, echoot de vrede nog na: *Lam Gods , dat wegneemt de zonder der wereld, geef ons de vrede.*

De vredegroet kan ook gezongen worden. Bijvoorbeeld met liederen 396 tot en met 399 uit het *Liedboek Zingen en bidden in huis en kerk* (2013).
De tekst van lied 396 (Vrede is het woord) is van Hans Mudde, Luthers emeritus predikant, zoon van de Lutherse musicus Willem Mudde (lied 380 melodie) en kleinzoon van de legendarische organist Jan Zwart.
De melodie van Dick Troost is een tweestemmige canon. Zorg eerst dat de melodie goed gekend is. Pas dan kan de canon met z'n onregelmatig ritme en z'n niet altijd klassieke samenklanken tot z'n recht komen. De begeleidingsbundel geeft een uitgewerkte canon tussen hoge en lage stemmen.

Lied 397 (Vrede gaat van hand tot hand) is een driestemmige canon van de hand van Harrie Wouters (tekst) en melodie van Arjan van Baest. Mooi hoe de 'handdruk' symboliseert dat de vrede van hand tot hand gaat. In een mooi rustig tempo is deze canon goed te doen.

Lied 398 (Steek je hand uit) is een zogenaamd kernvers. Dat is een zin (meestal een bijbelvers) op muziek gezet, waarbij de liturgische functie niet nader bepaald is. Zoals bijvoorbeeld de korte Taizé liederen. Maar in dit geval wel duidelijk inzetbaar als gezongen vredegroet. Dit kernvers kan enkele keren herhaald worden; bijv. solo-koor-allen of vrouwen-mannen-allen.
Het duo Harrie Wouters (tekst) en Willem Blonk (melodie) bevindt zich kerkmuzikaal in de lichte hoek. Zie ook lied 202, 300c, 698 en 1015.

Ook Lied 399 (Brood van leven) is een kernvers. Het is een kort lied van Kees G. Zwart (tekst) en Theo Goedhart (muziek). De aanwijzing 'vaak herhalen' geeft duidelijk de verwantschap met de Taizé-liederen aan. Lied 399 staat net als de Taizé liederen vierstemmig afgedrukt. Dus bij voorkeur onbegeleide, vocale muziek. Het is meer naar binnen dan naar buiten zingen.
Al met al keuze genoeg om de vredegroet eens te zingen in plaats van uit te spreken.

© 2013 Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied, 's-Gravenhage © 2013 BV Liedboek, Zoetermeer, Dienstboek I, © Uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer 1998
Website: http://www.liedboekcompendium.nl/

Schreeuw om tegenspraak

Bram Grandia

Bram Grandia was aanwezig op de theologenconferentie die 19 mei gehouden werd (zie ook pag. 24) en vraagt zich na afloop af hoe we er voor kunnen zorgen dat we met deze theologenconferentie en vanuit Kerk en Vrede een bijdrage leveren aan versterking van het vredesengagement binnen en buiten de kerken.

Verrassend is het om met een groep theologen, onder leiding van Maarten den Dulk, op zoek te gaan naar de actualiteit van de Bergrede. Fascinerend om te horen hoe er op dit moment binnen het Vaticaan grote aandacht is voor geweldloosheid. Vanuit de wereldkerk komen er prachtige artikelen over geweldloosheid in theorie en praktijk. Fred van Iersel was en is in dit alles onze reisleider.

Aan het einde van de dag en in de dagen er na vraag ik me af hoe dit gesprek verder kan gaan, hoe, wat we als theologen ontdekken, door kan werken. Ik vermoed dat Kerk en Vrede wel een vervolg gaat geven aan dit soort conferenties.
Een andere vraag die opkomt is: hoe komen de ontdekkingen die we als nationale en internationale theologen doen, dat wat we met elkaar delen en verder ontwikkelen, nu binnen en buiten de kerkelijke gemeentes terecht? Hoe kunnen we vanuit deze theologenconferentie en vanuit Kerk en Vrede bijdragen aan een versterking van het vredesengagement?

Tandeloze kerk
In een artikel in het blad *Geruchten* heb ik recent een

scherp oordeel gegeven over de PKN. Ik schreef dat in mijn optiek de kerk in het maatschappelijk debat een tandeloze kerk is geworden die vooral het geluid van de stilte produceert. Waarom? Uit angst vermoed ik. Ik hoor zo vaak dat de kerk niet terug moet naar de tijd van de polarisatie in de tachtiger jaren. Maar een kerk die leeft, die schuurt, roept tegenspraak op, ook intern.

Tegenspraak

In iedere historische situatie hebben christenen tegengestelde uitspraken gedaan in naam van God. Toen in de zeventiger en tachtiger jaren IKV en Kerk en Vrede zich beriepen op de vredes- profetieën van Jesaja 2 en Micha 4 over het omsmeden van zwaarden tot ploegscharen, stelden CDA en ICTO daar tegenover dat God in Joël 4:10 een oproep doet om de ploegscharen om te smeden tot zwaarden. Anders gezegd: Met de bijbel kun je alle kanten op. Dat denk ik niet. Wie Joël zorgvuldig leest, ziet dat het daar om een ironische oproep van God gaat ("Kom maar op, smeed je ploegscharen maar om tot zwaarden, het zal jullie niet helpen"). Zo'n conflict tussen christenen vraagt om stevig samen exegetiseren. Liever dat dan een zwijgende, angstige en besluiteloze kerk die haar handen niet opnieuw durft te branden aan het oorlogsvraagstuk. De PKN is –wat mij betreft- op het gebied van oorlog en vrede de weg kwijt. In 1989 viel de muur. Intussen is de mentale muur weer terug en gaat de wapenwedloop onverminderd door. Ook zonder het communisme blijken de Russen weer een vijand van belang.
Waar is de kerk die hier in ieder geval over en liefst tegen (s) preekt? Dat schreef ik een half jaar geleden in *Geruchten*.

Vredesengagement stimuleren

Dat was een scherp oordeel. Wellicht te scherp. Nu – na deze conferentie - waar ook mensen die leiding geven aan de kerk aanwezig waren, vraag ik me af hoe je als landelijke kerken vredesengagement stimuleert. Als je zelf niet meer beschikt over de instituten die er waren (ik denk bij de PKN bijvoorbeeld aan de Hervormde Raad voor Overheid en Samenleving; aan het gereformeerde deputaatschap oorlog en vrede; vredesconsultaties georganiseerd door de landelijke kerk) hoe ga je dan het gesprek over oorlog en vrede binnen de kerken aan. Wat zendt en straal je uit? Hoe geef je op dit gebied leiding?

In iedere historische situatie hebben christenen tegengestelde uitspraken gedaan in naam van God

Gemeenschappelijk overleg

Ik denk aan een paar opties. Misschien moet je als landelijke kerken eens analyseren wie waar en hoe met kerk en vredesvragen bezig is. In mijn ogen heeft het Vaticaan het voortouw genomen. Hoe vind je daar aansluiting bij? Een voorbeeld: surfend op de website van de Evangelische Kirche Deutschland (www.EKD.de) kom ik veel informatie tegen over oorlog en vrede. Hoe deel je dat via eigen kerkelijke kanalen? Daarnaast kunnen landelijke kerken in gemeenschappelijk overleg taken uitbesteden.

In de theologische werkgroep van Kerk en Vrede denken theologen uit verschillende kerken na over vredesvragen. Ik kan me voorstellen dat een kerk een vraag neerlegt bij deze werkgroep. Tenslotte is het mij niet zo duidelijk hoe er binnen de oecumene wordt samengewerkt op het gebied van oorlog en vrede. Als ik kijk naar de site van de Raad van Kerken, kan er volgens mij nog net een kopje vrede bij onder de thema's van de raad.
De Raad heeft n.a.v. de Assemblee van de Wereldraad van Kerken in Busan een Taakgroep Pelgrimage van gerechtigheid en vrede samengesteld. Kees Nieuwerth, de voorzitter en trekker van deze taakgroep heeft op de site van de Raad het beleid voor de komende jaren uiteengezet. Hoe landt dit in de plaatselijke kerken? Hoe blijven ook plaatselijke kerken gevoed worden door het pelgrimagethema van de Wereldraad? In mijn ogen blijft het 'ergens boven' hangen.

Profetische functie

De kerk heeft een profetische functie. Dat betekent niet dat je profeten aanstelt. Zo werkt het niet, maar wel dat je zoekt in groepen naar een creatief vredesengagement dat het gebod om de vijand lief te hebben gestalte geeft. Profetisch speken dat vooral vragen stelt, bijvoorbeeld bij de ontluisterende wapenwedloop. De VS sloten eind mei een wapendeal met Saoedie Arabië voor 110 miljard dollar. Als we kijken naar Jemen zien we wat er met die Saoedische wapens wordt aangericht. Wat een westers olie op het vuur. Dat schreeuwt om tegenspraak, ook en juist vanuit de kerken.

Agenda

2 augustus-14 september
Bezoek aan Irak
Yosé Höhne-Sparborth zal van begin augustus tot half september Sulaymaniyah, Kirkuk en Erbil bezoeken. Belangrijkste doel ditmaal is om twee jonge mensen uit de culturele sector naar het klooster in Sulaymaniyah te brengen. Zij verkennen de mogelijkheden voor culturele samenwerking binnen het contact Utrecht –Kirkuk. De reis is te volgen via een blog op: www.kirkukutrecht.nl

1 oktober, 5 november, 3 december
Wake Detentiecentrum Zeist
Elke eerste zondag van de maand wake bij detentiecentrum Zeist met bloemen en licht. Breng bloemen mee! Tijd: 16.30 uur. Plaats: Richelleweg 13, Soesterberg.
Meer info: (03) 69 622 83 / (035) 60 138 82,
www.wakezeist.nl en
www.saviz.nl

10 september, 8 oktober, 12 november, 10 december 2017
Schipholwakes
In de nieuwe Schipholgevangenis zitten veel mensen die niet in Nederland mogen (ver)blijven, omdat ze niet over voldoende papieren beschikken. Daarom zijn er iedere tweede zondag van de maand wakes bij de Schipholgevangenis uit solidariteit met migrantengevangenen. Tijd: 14:00-15:30 uur. Plaats: Duizendbladweg 100, 1171 VA Badhoevedorp. Meer info: www.schipholwakes.nl

16-17 september
Walk of Peace in Utrecht
In een tijd van toenemende polarisatie organiseren PAX en de Raad van Kerken al twee jaar op rij een Walk of Peace. Eerst in Den Haag, vorig jaar in Enschede. Een wandeling in de Vredesweek, waarin mensen vanuit verschillende religieuze en niet-religieuze achtergronden elkaar ontmoeten in kerken, moskeeën, scholen en op pleinen. Een wandeling vol oude en nieuwe rituelen die deze plekken en de deelnemers met elkaar verbinden. Zodoende wordt ervaren en uitgedragen dat vrede inspireert en verbindt. Ook Utrecht heeft een kleine Walk of Peace. Voor informatie en deelname, neem contact op met Pax: (030) 233 33 46,
info@paxvoorvrede.nl

17-24 september
Vredesweek 2017
Thema van de Vredesweek 2017 is 'De kracht van verbeelding'.
We leven in roerige tijden. Juist nu groeit het besef dat vrede niet vanzelfsprekend is. De beelden van vluchtelingen en oorlog onderstrepen het belang dat we ons moeten inzetten voor vrede.
De Vredesweek is hét moment om samen in actie te komen. Door heel Nederland worden tijdens de Vredesweek honderden festivals, lezingen, vieringen, wandelingen, debatten en filmavonden georganiseerd.
Voor meer info:
https://www.vredesweek.nl/

20 september
Songs of Peace
In de Vredesweek van 2017 zal Arie de Bruijn in het kader van Cursus & Coaching (Vorming & Toerusting) van de Protestantse Gemeente Soest een lezing houden over het vredeslied. Medewerking wordt verleend door de cantorij van De Oude Kerk o.l.v. Gonny van der Maten. Een tiental vredesliederen wordt toegelicht en gezongen. Van harte uitgenodigd,
Tijd: 19:30 uur. Plaats: Wilhelminakerk, Soesterbergsestraat 18, Soest.
Meer info: Nanno Vlaanderen, nannovlaanderen@gmail.com, (06) 10 36 35 18

1 november
Gods verdwenen gelaat
In het kader van Cursus & Coaching (Vorming & Toerusting) van de Protestantse Gemeente Soest zal Yosé Höhne-Sparborth een lezing houden met als thema 'Gods verdwenen gelaat'. Gods Verdwenen Gelaat, kan het voor ons symbool worden voor alle mensengroepen en het geweld tegen hen dat buiten beeld gehouden wordt?
Tijd: 20:00 uur, Wilhelminakerk, Soesterbergsestraat 18, Soest.
Meer info: Nanno Vlaanderen, nannovlaanderen@gmail.com, (06) 10 36 35 18